

คนชวไกหรือมานิในประเทศไทย

: ปัญหาสถานะบุคคลตามกฎหมายและแนวคิดในการจัดการ

โดย รศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร

เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๓

เค้าโครงของงานเขียน

งานเขียนฉบับนี้มุ่งเพื่อเสนอเป็นรายงานการศึกษาเพื่อคณะกรรมการด้านสิทธิและสถานะบุคคลของผู้ไร้สัญชาติ ไทยพลัดถิ่น ผู้อพยพ และชนพื้นเมือง ตามคำสั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่ ๔๖/๒๕๕๒ และกรมการปกครอง ทั้งนี้ด้วยอธิบดีกรมการปกครองได้มีหนังสือที่ มท.๐๓๐๙.๑/๑๓๐๗๐ เพื่อขอให้ผู้เขียนทำหน้าที่เป็นวิทยากรบรรยายในการประชุมสัมมนาการแก้ไขปัญหาสถานะละสิทธิของบุคคลให้แก่ชนเผ่าชวไก ซึ่งจะจัดขึ้นในวันที่ ๒๗ – ๒๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๓ ณ โรงแรมปรีณซ์พาลเลซ กทม. การสัมมนานี้เป็นไปตามข้อเสนอแนะของที่ประชุมคณะกรรมการด้านสิทธิและสถานะบุคคลของผู้ไร้สัญชาติ ไทยพลัดถิ่น ผู้อพยพ และชนพื้นเมืองเมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๓

งานเขียนฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ๔ ประการ กล่าวคือ (๑) ทบทวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคนชวไกหรือมานิในประเทศไทย (๒) ทบทวนข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดการสถานะบุคคลของคนตั้งเดิมบนแผ่นดินไทย (๓) ทบทวนข้อนโยบายเกี่ยวกับการจัดการสถานะบุคคลของคนตั้งเดิมบนแผ่นดินไทย (๔) เสนอแนะแนวคิดในการจัดการปัญหาความไร้สถานะทางกฎหมายของคนชวไก/มานิในประเทศไทย และ (๕) นำเสนอกรณีศึกษาครอบครัวของนางฉา : ตัวอย่างของคนชาติพันธุ์ชวไกฝามาในอำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง โดยมีเค้าโครงในการเขียนเป็นหัวข้อตามวัตถุประสงค์ของงานเขียนที่กล่าวมาข้างต้น

๑. ทบทวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคนชวไก/มานิในประเทศไทย

โดยการศึกษาจากการอ่านเอกสารและหาหรือผู้เชี่ยวชาญด้านมานุษยวิทยาในประเทศไทยเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่ประกอบเป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยในประเทศไทย¹ ผู้เขียนได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคนชวไก/มานิในประเทศไทยดังต่อไปนี้

¹ ภาพเขียนสีที่ ถ้ำTambun ในรัฐเปรัก ประเทศมาเลเซีย; พระราชนิพนธ์เรื่อง "สังข์ทอง" ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์; บทละครเรื่อง "เงาะป่า" ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์; สุวีไล เปรมาศรีรัตน์ และชุมพล โพธิ์สาร, มานิ (ชวไก) ชนพื้นเมืองในภาคใต้ของไทย (ฉบับเบื้องต้น), ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล, งานเขียนเพื่อเสนอเป็นรายงานการศึกษาเพื่อคณะกรรมการด้านสิทธิและสถานะบุคคลของผู้ไร้สัญชาติ ไทยพลัดถิ่น ผู้อพยพ และชนพื้นเมือง ตามคำสั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่ ๔๖/๒๕๕๒ และกรมการปกครอง ในการประชุมสัมมนาการแก้ไขปัญหาสถานะละสิทธิของบุคคลให้แก่ชนเผ่าชวไก ซึ่งจะจัดขึ้นในวันที่ ๒๗ – ๒๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๓ ณ โรงแรมปรีณซ์พาลเลซ กทม.; ในหัวข้อชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ในภาคใต้; สถาบันทักษิณคดี, หนังสือสารานุกรมภาคใต้, ๒๕๒๙, หน้า ๙๙๔; Tan Sri Dato, The Encyclopedia of Malaysia V.12 Peoples and Traditions , Achipilago Press, Singapore, p. 20; สุรินทร์ ภูจักรและคณะ, รายงานขั้นสรุปการขุดค้นถ้ำหมอเขียว อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ และถ้ำชวไก อำเภอ ปะเหลียน จังหวัดตรัง เล่มที่ ๒, ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพฯ, ๒๕๓๙

คนชวไกหรือมานิในประเทศไทย : ปัญหาสถานะบุคคลตามกฎหมายและแนวคิดในการจัดการ

โดย รศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร

งานเขียนเพื่อเสนอเป็นรายงานการศึกษาเพื่อคณะกรรมการด้านสิทธิและสถานะบุคคลของผู้ไร้สัญชาติ ไทยพลัดถิ่น ผู้อพยพ

และชนพื้นเมือง ตามคำสั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่ ๔๖/๒๕๕๒

และกรมการปกครอง ในการประชุมสัมมนาการแก้ไขปัญหาสถานะละสิทธิของบุคคลให้แก่ชนเผ่าชวไก

ซึ่งจะจัดขึ้นในวันที่ ๒๗ – ๒๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๓ ณ โรงแรมปรีณซ์พาลเลซ กทม.

ในประการแรก คนชาไก/มานิในประเทศไทยเป็นมนุษย์ที่สืบเชื้อสายมาจากบุคคลที่อาศัยอยู่ในสุวรรณภูมิในยุคก่อนที่จะมีการสถาปนารัฐสมัยใหม่บนแผ่นดินอันเป็นประเทศไทยและมาเลเซีย ดังนั้น มนุษย์กลุ่มนี้ซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศไทยจึงมีสถานะทางนิติศาสตร์โดยข้อเท็จจริง (Legal Science of Fact) เป็น “คนดั้งเดิมของแผ่นดินไทย” หรือ “คนที่เกาะติดแผ่นดินไทย” หรือ “ชนเผ่าพื้นเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ในภาษาราชการด้านมานุษยวิทยา คนดังกล่าวซึ่งอาศัยในประเทศไทยมีชื่อว่า “มานิ (Maniq)” แต่ด้วยงานเขียนของในหลวงหลายรัชกาล² ทรงเรียกมหาดเล็กซึ่งเป็นคนจากเผ่าพันธุ์นี้ว่า “เงาะป่าชาไก” คนในประเทศไทยจึงเรียกคนมานิว่า “ชาไก” ทั้งที่คำนี้ในทางวิชาการ เป็นคำที่ใช้เรียกคนเผ่าพันธุ์นี้ซึ่งอาศัยในมาเลเซีย ดังนั้น เพื่อให้งานเขียนนี้มีความหมายที่ชัดเจนถึงคนชาติพันธุ์นี้ซึ่งอาศัยเกาะติดแผ่นดินไทยมาแต่ดั้งเดิม และเพื่อให้คนโดยทั่วไปเข้าใจตรงกัน จึงขอเรียกคนมานิในประเทศไทยว่า “คนชาไก/มานิในประเทศไทย” เพื่อให้ชัดเจนว่า งานเขียนฉบับนี้ไม่ได้หมายถึงคนชาไก/มานิในประเทศมาเลเซีย และหมายถึงมนุษย์ที่สังคมไทยรู้จักอย่างดีมาตั้งแต่อย่างน้อยในยุครัชกาลที่ ๒

ในประการที่สอง ด้วยเหตุที่คนชาไก/มานิในประเทศไทยไม่มีลักษณะทางภาษาชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมอื่นๆ ในลักษณะเดียวกับชนกลุ่มใหญ่ในประเทศไทย มนุษย์กลุ่มดังกล่าวจึงถูกจัดเป็น “ชนกลุ่มน้อย” ในประเทศไทย แต่อย่างไรก็ตาม บุคคลกลุ่มนี้

² พระราชนิพนธ์เรื่อง “สังข์ทอง” ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์; บทละครเรื่อง “เงาะป่า” ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

มิได้ถูกบันทึกในทะเบียนประวัติตามกฎหมายการทะเบียนราษฎร ซึ่งกรมการปกครองจัดทำสำหรับชนกลุ่มน้อยจำนวนหนึ่งในประเทศไทย ในระหว่าง พ.ศ.๒๕๓๙ – ๒๕๓๔

ในประการที่สาม คนชาวกู/มานิในประเทศไทยจึงตกเป็นบุคคลที่ไร้รัฐ เพราะไม่ได้รับการบันทึกรายการสถานะบุคคลในทะเบียนราษฎรของรัฐใดเลยบนโลก แม้โดยแนวคิดของกรมการปกครองของรัฐไทยเสมอมา จะยอมรับความเป็นคนสัญชาติไทยโดยการเกิดของคนชาวกู/มานิอย่างไม่มีข้อโต้แย้ง แต่พวกเขาก็ไม่มีเอกสารรับรองตัวบุคคลเพื่อแสดงสิทธิในสัญชาติไทย

ในประการที่สี่ คนชาวกู/มานิในประเทศไทยมีลักษณะทางชาติพันธุ์วรรณาและภาษาที่แตกต่างในสาระสำคัญจากมนุษย์ชาติพันธุ์อื่นที่พบบนโลก กล่าวคือ มีลักษณะเด่นจนไม่อาจสงสัย กล่าวคือ (๑) ผมหยิกเหมือนลูกเงาะจนถูกเรียกในงานเขียนของในหลวงรัชกาลที่ ๖ ว่า “เงาะป่า” (๒) มีผิวดำแดงอย่างชัดเจน (๓) มีริมฝีปากหนาเจออย่างเห็นได้ชัด ดังนั้น การสวมตัวบุคคลเป็นคนชาวกู/มานิโดยคนชาติพันธุ์อื่นจึงทำได้ยาก และการปะปนกับคนชาวกู/มานิในประเทศมาเลเซียก็เป็นไปได้ แต่ในความเป็นจริง เราพบว่า คนชาวกู/มานิในประเทศไทยจะเป็นฝ่ายเดินทางเข้าไปในประเทศมาเลเซียมากกว่าที่คนจากประเทศมาเลเซียจะเข้ามาในประเทศไทย ด้วยเหตุที่ป่าในเขตมาเลเซียในปัจจุบันจะมีลักษณะที่เอื้อต่อการอาศัยของคนป่าดังคนชาวกู/มานิ ซึ่งไม่คุ้นชินกับวัฒนธรรมแบบเมือง

ในประการที่ห้า คนชาวกู/มานิ แม้ในรุ่นเด็กหรือหนุ่มสาวก็ยังไม่อาจมีความกลมกลืนกับสังคมแบบเมือง ยังมีการเคลื่อนย้ายเหมือนคนป่าอยู่ได้อีก ยังอาศัยอยู่ในเขตป่า ซึ่งเรามักพบใน ๕ จังหวัดทางใต้สุดของประเทศไทย อันได้แก่ (๑) พัทลุง (๒) ตรัง (๓) สตูล (๔) ยะลา และ (๕) นราธิวาส ดังนั้น จึงยังมีความยากลำบากที่จะเข้าถึงสิทธิในคุณภาพชีวิตในลักษณะเดียวกับคนเมือง ยังมีปัญหาสาธารณสุขมูลฐาน ยังมี

คนชาวกูหรือมานิในประเทศไทย : ปัญหาสถานะบุคคลตามกฎหมายและแนวคิดในการจัดการ
โดย รศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร
งานเขียนเพื่อเสนอเป็นรายงานการศึกษาเพื่อคณะอนุกรรมการด้านสิทธิและสถานะบุคคลของผู้ไร้สัญชาติ ไทยพลัดถิ่น ผู้อพยพ
และชนพื้นเมือง ตามคำสั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่ ๔๖/๒๕๕๒
และกรมการปกครอง ในการประชุมสมัชชาการแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคลให้แก่ชนเผ่าชาวกู
ซึ่งจะจัดขึ้นในวันที่ ๒๗ – ๒๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๓ ณ โรงแรมปรินซ์พาเลซ กทม.

ปัญหาการจัดการการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ยังใช้ภาษาไทยได้ไม่คล่องนัก

ในประการที่หก ภาษาชาวกู/มานิจัดเป็นภาษามนุษย์ดั้งเดิมที่เสี่ยงต่อการสูญหายไปจากประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาเพื่อบันทึกและพัฒนาให้เป็นภาษาที่ยังคงมีชีวิตต่อไป

ในประการที่เจ็ด วัฒนธรรมชาวกู/มานิเป็นวัฒนธรรมที่งดงาม ดั้งเดิม และแปลกไปจากวัฒนธรรมของมนุษย์กลุ่มอื่นทำให้นักธุรกิจการท่องเที่ยวสนใจที่จะใช้คนชาวกู/มานิเป็น "จุดขาย" สำหรับการท่องเที่ยวอย่างไม่สร้างสรรค์ และอาจนำมาซึ่งการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนชาติพันธุ์นี้ ดังที่เกิดกับกลุ่มกะเหรี่ยงคอยาวหรือมอแกนในทะเลอันดามัน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการระดมแรงของประชาสังคมเพื่อดูแลคนชาติพันธุ์นี้อย่างเหมาะสม

ในประการที่แปด เนื่องจากคนชาวกู/มานิยังเร่ร่อน จนอาจไปปลุกกระทมพักในที่ดินของบุคคลอื่น และนำมาซึ่งข้อขัดแย้งกับคนเมือง เคยมีข่าวของการที่คนเมืองเข้าไปเผากระท่อมของคนชาวกู/มานิในเขตอำเภอหนึ่ง จะเห็นว่า ข้อพิพาทดังกล่าวอาจเกิดได้และอาจนำไปสู่ความเสียหายทางใจและวัตถุอย่างมาก จึงควรที่จะได้รับความสนใจจากฝ่ายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เนิ่นๆ เช่นกัน

๒. ทบทวนข้อกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการสถานะบุคคลของคนดั้งเดิมบนแผ่นดินไทย

เมื่อคนชาวกู/มานิในประเทศไทยเป็นประชากรที่มีจุดเกาะเกี่ยวกับประเทศไทยอย่างชัดเจน เพราะเกิดและอาศัยอยู่ในประเทศไทยมาแต่ดั้งเดิมไม่ต่ำกว่า ๒๐๐ ปี อย่างแน่นอน ดังนั้น โดยมุมมองด้านนิติศาสตร์ คนชาวกู/มานิในประเทศไทยจึงได้รับการจัดการประชากรแล้วโดยระบบกฎหมายซึ่งรัฐไทยสมัยใหม่ใช้ในการจัดการประชากรตั้งแต่ราว พ.ศ.๒๔๕๒ เป็นต้นมาอย่างแน่นอน เพียงแต่พวกเขาไม่ตระหนักในสิทธิในสถานะบุคคลตามกฎหมายไทยที่พวกเขามีอยู่ เราอาจสรุปข้อกฎหมายไทยเกี่ยวกับคนชาวกู/มานิกในประเทศไทยได้ดังนี้

๒.๑. คนชาวกู/มานิในประเทศไทยในปัจจุบันย่อมต้องข้อสันนิษฐานทางกฎหมายว่า เป็นคนสัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิต

เราอาจอธิบายบ่อเกิดแห่งสิทธิในสัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิตของคนชาวกู/มานิได้ดังต่อไปนี้

ในประการแรก คนชาวกู/มานิในประเทศไทยในรุ่นก่อนการเกิดขึ้นของกฎหมายลายลักษณ์อักษรว่าด้วยสัญชาติไทยโดยหลักดินแดน ย่อมไม่อาจได้รับการยอมรับในฐานะคนสัญชาติไทย เพราะพวกเขาไม่มีเชื้อสายที่ยอมรับกันว่า เป็นคนเชื้อสายไทย อันได้รับการยอมรับว่า เป็นคนสัญชาติไทยโดยกฎหมายจารีตประเพณี ซึ่งในหลวงรัชกาลที่ ๖ ทรงเรียกว่า "มุลนิติธรรมประเพณี" แต่อย่างไรก็ตาม พวกเขาก็มีสถานะเป็นคนต่างด้าวที่ชอบด้วยกฎหมายคนเข้าเมือง เนื่องจากเป็นคนต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทย และมีสิทธิเข้าเมืองและอาศัยในประเทศไทยในลักษณะถาวรโดยผลของมุลนิติธรรมประเพณีว่าด้วยคนเข้าเมือง³

³ ดังหลักกฎหมายคนเข้าเมืองที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ได้รับการยืนยันโดยศาลฎีกาในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๓/๒๕๐๙ พนักงานอัยการจังหวัดตราด โจทก์ นายช่วยเกียกหรือฮั่ว แซ่ลี จำเลย เรื่อง อัยการร้องขอให้ศาลไทยลงโทษนายฮั่วคนสัญชาติจีนที่เข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๖๓ ใน

ในประการที่สอง คนซาไก/มานิในประเทศไทยในรุ่นที่เกิดในระหว่างวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๖ เป็นต้นมาจากคนที่เกิดก่อนวันที่ดังกล่าว ย่อมมีสิทธิในสัญชาติไทยโดยหลักดินแดนโดยการเกิด และไม่อาจเสียสัญชาติไทยนี้โดยกฎหมายใดๆ ของฝ่ายนิติบัญญัติ ไม่ว่าจะประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๓๗ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๑๕ หรือโดยผลของมาตรา ๑๑ วรรค ๑ แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ ก็ตาม ทั้งนี้ เพราะบุพการีเป็นคนต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทยและไม่อาจถูกถือเป็นคนต่างด้าวผิดกฎหมายคนเข้าเมืองได้เลย

ในประการที่สาม คนซาไก/มานิในประเทศไทยในรุ่นที่เกิดเป็นรุ่นที่สามจากรุ่นที่เกิดในประเทศไทยตั้งแต่วันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๖ เป็นต้นมาจากคนที่เกิดก่อนวันที่ดังกล่าว ย่อมมีสิทธิในสัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิตโดยการเกิด และไม่อาจเสียสัญชาติไทยนี้โดยกฎหมายใดๆ ของฝ่ายนิติบัญญัติ ทั้งไม่อาจถูกถอนสัญชาติไทยนี้โดยคำสั่งของศาลหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เนื่องจากความเป็นคนสัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิตภายใต้กฎหมายไทยที่เป็นลายลักษณ์อักษรว่าด้วยสัญชาติไทยไม่ได้กำหนดให้ใช้ชาติพันธุ์ไทยเป็นตัวกำหนดสิทธิในสัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิต หากแต่ใช้สัญชาติไทยของบุพการีเป็นตัวกำหนดแทน

ขอให้ตระหนักว่า ความเป็นคนสัญชาติไทยของคนซาไก/มานิในประเทศไทยย่อมเกิดขึ้นในลักษณะเดียวกับคนกระเหรี่ยงซึ่งเป็นชาวเขาดั้งเดิมกลุ่มหนึ่งที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในแผ่นดินไทยมากกว่า ๒๐๐ ปีขึ้นไป หรือกับคนอีก้อ/อาขานัน ซึ่งก็ปรากฏหลักฐานว่า อพยพเข้ามาอาศัยในประเทศไทยเกือบ ๑๐๐ ปีแล้ว ดังนั้น ทางราชการจึงเรียกคนดังกล่าวว่าคนซาไก/มานิหรือคนกระเหรี่ยงหรือคนอีก้อ/อาขานันว่าเป็น "คนดั้งเดิม" หรือ "คนติดแผ่นดิน"

๒.๒. สิทธิในสถานะบุคคลตามกฎหมายการทะเบียนราษฎรของคนซาไก/มานิในประเทศไทย

รัฐไทยสมัยใหม่เริ่มต้นในปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ และการจัดทำทะเบียนราษฎรสำหรับประชากรไทยก็เริ่มต้นในเมืองหลวงในราว พ.ศ.๒๔๕๒ และประกาศใช้กฎหมายเพื่อจัดทำสำหรับทั้งประเทศในราว พ.ศ.๒๔๙๙ นอกจากนี้ รัฐไทยก็ได้ประกาศยอมรับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.๑๙๔๘/พ.ศ.๒๔๙๑ ซึ่งข้อ ๖ บัญญัติให้รัฐไทยรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมายให้แก่มนุษย์ทุกคน

ดังนั้น จึงพบว่า รัฐไทยยอมรับที่จะบันทึกการสถานะบุคคลของมนุษย์ในทะเบียนราษฎร ไม่ว่าจะบุคคลดังกล่าวจะมีสัญชาติหรือไม่ ? จะมีสัญชาติไทยหรือไม่ ? จะเข้าเมืองถูกกฎหมายหรือไม่ ? จะอาศัยถูกกฎหมายหรือไม่ ? สถานะตามกฎหมายการทะเบียนราษฎรไม่ขึ้นอยู่กับกฎหมายสัญชาติหรือกฎหมายคนเข้าเมือง

ในส่วนที่เกี่ยวกับคนซาไก/มานิในประเทศไทย พวกเขาย่อมทรงสิทธิที่จะถูกบันทึกในทะเบียนราษฎรในฐานะคนสัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิต กล่าวชัดเจนได้ด้วยว่า นายทะเบียนราษฎรซึ่งรักษาการตามกฎหมายการทะเบียนราษฎร ซึ่งในปัจจุบัน ก็คือ พ.ร.บ.การทะเบียนราษฎร พ.ศ.๒๕๓๔ ซึ่งแก้ไขและเพิ่มเติม พ.ร.บ.การทะเบียนราษฎร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๕๑ มีหน้าที่ตามมาตรา ๓๖ ที่จะต้องบันทึกการสถานะบุคคลของคนซาไก/มานิที่พบในประเทศไทยใน "ทะเบียนบ้านประเภทคนอยู่ถาวร (ท.ร.๑๔)" ในสถานะ "คนสัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิต"

ความผิดที่ได้เข้ามาในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง <http://gotoknow.org/blog/people-management/311558>

คนซาไกหรือมานิในประเทศไทย : ปัญหาสถานะบุคคลตามกฎหมายและแนวคิดในการจัดการ
โดย รศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร
งานเขียนเพื่อเสนอเป็นรายงานการศึกษาเพื่อคณะอนุกรรมการด้านสิทธิและสถานะบุคคลของผู้ไร้สัญชาติ ไทยพลัดถิ่น ผู้อพยพ
และชนพื้นเมือง ตามคำสั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่ ๔๖/๒๕๕๒
และกรมการปกครอง ในการประชุมสัมมนาการแก้ไขปัญหาสถานะสิทธิของบุคคลให้แก่ชนเผ่าซาไก
ซึ่งจะจัดขึ้นในวันที่ ๒๒ - ๒๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๓ ณ โรงแรมปรีชาพาเลซ กทม.

๒.๓. ปัญหาความเป็นคนไร้รัฐไร้สัญชาติของคนซาไก/มานิในประเทศไทย เกิดจากได้อย่างไร ?

เมื่อคนซาไก/มานิกในประเทศไทย “ตกหล่นจากทะเบียนราษฎร” พวกเขาจึงประสบความไร้รัฐ กล่าวคือ ไม่ถูกรับรองตัวบุคคลในทะเบียนราษฎรของรัฐใดเลยบนโลก และอันส่งผลให้ไม่มีเอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคลที่ออกโดยรัฐ และประสบปัญหาความไร้สัญชาติ ด้วยไม่อาจพิสูจน์ทราบความเป็นคนสัญชาติไทย และนำไปสู่ผลกระทบด้านสิทธิในสวัสดิการสังคม กล่าวคือ ไม่อาจเข้าสู่สิทธิในสวัสดิการสังคมซึ่งกฎหมายสงวนให้แก่คนมีรัฐหรือคนที่รัฐรับรองว่ามี สถานะเป็นคนสัญชาติไทยเท่านั้น

ขอให้ตระหนักว่า สถานะความไร้สัญชาติของคนซาไก/มานิกในประเทศไทย เป็นสถานะความไร้สัญชาติโดยข้อเท็จจริง มิใช่ข้อกฎหมาย เมื่อความปรากฏว่า พวกเขา มีเชื้อสายซาไก/มานิ พวกเขาก็ย่อมได้รับการสันนิษฐานทางกฎหมายว่า เป็นคนสัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิต

ในระหว่างที่รอการพิสูจน์ตัวบุคคลว่า บุคคลมีลักษณะของคนซาไก/มานิหรือไม่ นายทะเบียนราษฎรซึ่งรักษาการตามกฎหมายการทะเบียนราษฎร ซึ่งในปัจจุบันก็คือ พ.ร.บ.การทะเบียนราษฎร พ.ศ.๒๕๓๔ ซึ่งแก้ไขและเพิ่มเติม พ.ร.บ.การทะเบียนราษฎร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๕๑ มีหน้าที่ตามมาตรา ๓๘ วรรค ๒ ที่จะต้องบันทึกรายการสถานะบุคคลของคนซาไก/มานิที่พบในประเทศไทยใน “ทะเบียนประวัติประเภทคนอยู่ชั่วคราว (ท.ร.๓๘ ก)” ในสถานะ “บุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร” ซึ่งแนวคิดและวิธีการจัดการในรายละเอียดปรากฏตามยุทธศาสตร์เพื่อการจัดการสถานะและสิทธิของบุคคลตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๔๘ และระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการสำรวจและจัดทำทะเบียนสำหรับบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน พ.ศ. ๒๕๔๘ ซึ่งสถานะความเป็นราษฎรไทยใน ท.ร.๓๘ ก ย่อมบรรเทาผลเสียจากการเข้าไม่ถึงสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน

๒.๔. ปัญหาความผิดกฎหมายคนเข้าเมืองของคนซาไก/มานิในประเทศไทย เกิดจากได้อย่างไร ?

เมื่อคนซาไก/มานิกในประเทศไทยไม่มีเอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคลที่ออกโดยรัฐ พวกเขาจึงตกอยู่ภายใต้ข้อสันนิษฐานทางกฎหมายคนเข้าเมืองว่า มีสถานะเป็นคนต่างด้าว⁴ และเมื่อไม่ปรากฏมีเอกสารแสดงการอนุญาตให้เข้าเมืองและอาศัยอยู่ พวกเขาจึงตกอยู่ภายใต้ข้อสันนิษฐานทางกฎหมายคนเข้าเมืองว่า มีสถานะเป็นคนต่างด้าวที่เข้าเมืองผิดกฎหมาย⁵ ดังนั้น พวกเขาจึงเสี่ยงที่จะถูกลงโทษที่กำหนดไว้ใน พ.ร.บ.คนเข้าเมือง พ.ศ.๒๕๒๒⁶ และย่อมตกอยู่ในการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนในประเทศไทยและเข้าออกประเทศไทย

⁴ มาตรา ๕๗ วรรคแรก แห่ง พ.ร.บ.คนเข้าเมือง พ.ศ.๒๕๒๒ บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์แห่งพระราชบัญญัตินี้ ผู้ใดอ้างว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย ถ้าไม่ปรากฏหลักฐานอันเพียงพอที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะเชื่อถือได้ว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นเป็นคนต่างด้าวจนกว่าผู้นั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมีสัญชาติไทย”

⁵ มาตรา ๕๘ แห่ง พ.ร.บ.คนเข้าเมือง พ.ศ.๒๕๒๒ บัญญัติว่า “คนต่างด้าวผู้ใดไม่มีหลักฐานการเข้ามาในราชอาณาจักรโดยถูกต้องตามมาตรา ๑๒ (๑) หรือ ไม่มีใบสำคัญถิ่นที่อยู่ตามพระราชบัญญัตินี้ และทั้งไม่มีใบสำคัญประจำตัวตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนคนต่างด้าว ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าคนต่างด้าวผู้นั้นเข้ามาในราชอาณาจักรโดยฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้”

⁶ มาตรา ๘๑ แห่ง พ.ร.บ.คนเข้าเมือง พ.ศ.๒๕๒๒ บัญญัติว่า “คนต่างด้าวผู้ใดอยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือการอนุญาตสิ้นสุดหรือถูกเพิกถอน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ”

ดังนั้น เพื่อมิให้เกิดผลกระทบด้านลบจากความไร้รัฐของคนชาติ/มานิจึง ต้องมีการทำความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่รักษาการตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองอีกด้วย

๓. ทบทวนข้อนโยบายเกี่ยวกับการจัดการสถานะบุคคลของคนดั้งเดิมบนแผ่นดินไทย

เพื่อขจัดปัญหาความไร้รัฐไร้สัญชาติให้แก่คนดั้งเดิมบนแผ่นดินไทย เราพบปกติประเพณีทางปกครองของรัฐไทยใน ๒ ลักษณะ กล่าวคือ

๓.๑. การใช้ระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ. ๒๕๓๕

ในราว พ.ศ.๒๕๓๒ อำเภอธารโต จังหวัดยะลา ได้ใช้ระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ.๒๕๓๕ ซึ่งเป็นระเบียบที่ใช้กับบุคคลโดยทั่วไปเพื่อเพิ่มชื่อคนชาติ/มานิในพื้นที่ในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ในสถานะคนสัญชาติไทย โดยใช้การรับแจ้งการเกิดเกินกำหนด^๗

นอกจากนั้น ใน พ.ศ.๒๕๔๒ จังหวัดสตูลดำเนินการโดยใช้ระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ.๒๕๓๕^๘ เพื่อเพิ่มชื่อกลุ่มครอบครัวเงาะชาวกีที่อพยพมาจากจังหวัดพัทลุงมาอยู่ที่อำเภอละงู จำนวน ๑๕ ครอบครัว ประมาณ ๓๐ คน

ต่อมา เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๖ อธิบดีกรมการปกครองมีหนังสือที่ มท.๐๓๐๙.๑/๘๘๒๙ เรื่องหารือแนวทางปฏิบัติในการขึ้นทะเบียนและออกบัตรประจำตัวชนกลุ่มน้อย ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา ซึ่งมีข้อความเกี่ยวกับสถานะบุคคลของคนชาติ/มานิว่า " จึงถือได้ว่า ชาวเลในประเทศไทยเป็นคนไทยเช่นเดียวกับเผ่าชาวกู ซึ่งเป็นชนกลุ่มหนึ่งที่มีภูมิลำเนาในประเทศไทยเป็นเวลานานเช่นเดียวกัน การจัดทำทะเบียนประวัติและบัตรประจำตัวชนกลุ่มน้อย ๑๔ กลุ่ม ใน ๓๙ จังหวัดที่กรมการปกครองจัดทำ จึงไม่มีชื่อกลุ่มชาวเลเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย กรมการปกครองจึงให้จังหวัดแจ้งอำเภอกระบี่ ดำเนินการเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) ให้แก่กลุ่มชาวเลดังกล่าว ตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ. ๒๕๓๕ ข้อ ๙๗ โดยให้พิจารณาจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ว่าด้วยกลุ่มบุคคลเหล่านี้เป็นคนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ตามเกาะหรือเรือที่อยู่ในประเทศไทยมาเป็นเวลาช้านานแล้ว ..."

โดยสรุปทางปฏิบัติของกรมการปกครองต่อคนชาติ/มานิในประเทศไทย ซึ่งได้รับการยอมรับว่า เป็นคนดั้งเดิมของแผ่นดินไทย เราจึงอาจสรุปหลักปฏิบัติจากปกติประเพณีปกครองทางทะเบียนราษฎรของรัฐไทยได้ ดังนี้^๙

^๗ หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๔๒๒/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๒ ซึ่งเป็นการตอบข้อหารือของจังหวัดยะลาเพื่อดำเนินการให้กับกลุ่มชนเผ่าชาวกูในพื้นที่อำเภอธารโต

^๘ ปราบกฏตามหนังสือกรมการปกครอง ที่ มท ๐๓๑๐.๑/๒๕๔๓ ลงวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๒

^๙ วินัส สีสข, ชนเผ่าชาวกูหรือชาวกู, บทความเพื่อโครงการประชุมวิชาการ MONDAY MEETING ครั้งที่ ๖ "เวทีแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องสถานะบุคคลตามกฎหมายไทย : กรณีชนเผ่าชาวกู " จัดโดย กองทุนศาสตราจารย์ คณิง ภาไชย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับ ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อวันที่ ๓๑ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๒ ณ ห้องประชุม ๓๓๓ มหานครประวัติ ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

คนชาติหรือมานิในประเทศไทย : ปัญหาสถานะบุคคลตามกฎหมายและแนวคิดในการจัดการ
โดย รศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร

งานเขียนเพื่อเสนอเป็นรายงานการศึกษาเพื่อคณะอนุกรรมการด้านสิทธิและสถานะบุคคลของผู้ไร้สัญชาติ ไทยพลัดถิ่น ผู้อพยพและชนพื้นเมือง ตามคำสั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่ ๔๖/๒๕๕๒ และกรมการปกครอง ในการประชุมสัมมนาการแก้ไขปัญหาสถานะสิทธิของบุคคลให้แก่ชนเผ่าชาวกู ซึ่งจะจัดขึ้นในวันที่ ๒๗ - ๒๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๓ ณ โรงแรมปรีชาพาเลซ กทม.

ถ้าเป็นคนชาติไทย/มาคนที่เกิดในประเทศไทยก่อนวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๙	จะใช้ข้อ ๙๓ ¹⁰ แห่ง ระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ.๒๕๓๕ เพราะเป็นกรณีการเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านสำหรับคนสัญชาติไทยที่ตกร่องทางทะเบียนราษฎรในยุคนั้น
ถ้าเป็นคนชาติไทย/มาคนที่เกิดในประเทศไทยตั้งแต่วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นต้นมา	สามารถดำเนินการได้ ๓ กรณีคือ (๑) การเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านตามระเบียบฯ ข้อ ๙๓ ¹¹ แห่ง ระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ.๒๕๓๕ ซึ่งเป็นกรณีบุคคลที่อ้างว่าเป็นคนไทยขอเพิ่มชื่อ (๒) การแจ้งการเกิดเกินกำหนดตามข้อ ๕๗ ¹² แห่งระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งเป็นกรณีของสัญชาติไทยที่แจ้งการเกิดเกินกว่า ๑๕ วันนับแต่วันที่เกิด (๓) การแจ้งการเกิดตามข้อ ๕๒ ¹³ แห่งระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ.๒๕๓๕ ซึ่งเป็นกรณีของสัญชาติไทยที่เกิดในบ้านหรืออาคารที่มีเลขที่บ้านและแจ้งการเกิดภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด หรือข้อ ๕๔ ¹⁴ แห่งระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ.๒๕๓๕ ซึ่งเป็นกรณีของสัญชาติไทยที่เกิดนอกบ้านและแจ้งการเกิดภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

๓.๒. การใช้ระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการพิจารณาการสถานะบุคคลในทะเบียนราษฎรให้แก่บุคคลบนพื้นที่สูง พ.ศ. ๒๕๔๓

ระเบียบนี้เกิดขึ้นโดยผลของการศึกษาของคณะอนุกรรมการซึ่งตั้งขึ้นโดยมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๒ เพื่อขจัดปัญหาความไร้สัญชาติโดยข้อเท็จจริงให้แก่ชาวเขาและชนกลุ่มน้อยดั้งเดิมที่อาศัยในเขตภูเขาของประเทศไทย ซึ่งข้อ ๓ ของระเบียบนี้เรียกรวมๆ ว่า “บุคคลบนพื้นที่สูง” หมายความว่า บุคคลซึ่งเป็นชาวไทยภูเขา คนไทย หรือกลุ่มชนอื่นๆ ที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงซึ่งรัฐบาลไม่ได้มีนโยบายดูแลดำเนินการเป็นการเฉพาะ และให้หมายความรวมถึง บุคคลบนพื้นที่สูงที่อพยพลงมาอาศัยอยู่บนพื้นราบด้วย

โดยข้อ ๔ แห่งระเบียบนี้ พื้นที่ที่อาจนำระเบียบนี้มาใช้ได้ ก็คือ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับเฉพาะในเขตท้องที่จังหวัดดังต่อไปนี้ คือ (๑) กาญจนบุรี (๒) กำแพงเพชร (๓) เชียงราย (๔) เชียงใหม่ (๕) ตาก (๖) น่าน (๗) ประจวบคีรีขันธ์ (๘) พะเยา (๙) พิษณุโลก (๑๐) เพชรบุรี (๑๑) เพชรบูรณ์ (๑๒) แพร่ (๑๓) แม่ฮ่องสอน (๑๔) ราชบุรี (๑๕) เลย (๑๖) ลำปาง (๑๗) ลำพูน (๑๘) สุโขทัย (๑๙) สุพรรณบุรี (๒๐) อุทัยธานี และจังหวัดที่ผู้อำนวยการทะเบียนกลางกำหนดเพิ่มเติมภายหลัง

¹⁰ โปรดดูบทบัญญัติของข้อนี้ในภาคผนวกในหน้า ๑๓ ท้ายบทความ

¹¹ โปรดดูบทบัญญัติของข้อนี้ในภาคผนวกในหน้า ๑๓ ท้ายบทความ

¹² โปรดดูบทบัญญัติของข้อนี้ในภาคผนวกในหน้า ๑๓ ท้ายบทความ

¹³ โปรดดูบทบัญญัติของข้อนี้ในภาคผนวกในหน้า ๑๓ ท้ายบทความ

¹⁴ โปรดดูบทบัญญัติของข้อนี้ในภาคผนวกในหน้า ๑๓ ท้ายบทความ

ระเบียบนี้มีผลแตกต่างไปจากระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ.๒๕๓๕ ที่สำคัญ ๓ ประการ ก็คือ

ในประการแรก ระเบียบนี้กำหนดข้อสันนิษฐานทางกฎหมายไว้อย่างชัดเจน
ในข้อ ๑๑ วรรค ๓ ว่า “ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรระหว่างวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๖ จนถึงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๑๕ เป็นบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้เป็นอย่างอื่น” ดังนั้น การพิสูจน์สัญชาติไทยโดยหลักดินแดนสำหรับคนดังเดิมนั้น หากใช้ระเบียบ ๒๕๓๕ จะต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงถึง ๓ ประการ กล่าวคือ (๑) บุคคลเกิดในประเทศไทยก่อนวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๕ (๒) บิดาเกิดในประเทศไทย และมารดาเกิดในประเทศไทย แต่หากเป็นระเบียบ ๒๕๔๓ นั้น การพิสูจน์พยานหลักฐานเหลือเพียงประการเดียว กล่าวคือ บุคคลเกิดในประเทศไทยก่อนวันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๑๕

ในประการที่สอง ระเบียบนี้ยืนยันกฎหมายวิธีพิจารณาความพยานอย่างชัดเจนให้นำพยานหลักฐานที่มีไขเอกสารที่ออกโดยส่วนราชการ และอาจจะเป็นพยานวิชาการ หรือเป็นพยานแวดล้อมกรณี ดังที่กำหนดในข้อ ๑๑ วรรค ๔ ซึ่งบัญญัติว่า “ความในวรรคสองให้สันนิษฐานจากเอกสารหลักฐานต่างๆ ที่ออกโดยส่วนราชการ หรือพยานหลักฐานแวดล้อมกรณีโดยอาศัยการพิสูจน์ทางประวัติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ หรือชาติพันธุ์วรรณา เป็นต้น”

ในประการที่สาม ระเบียบนี้ยกตัวอย่างพยานหลักฐานที่มักโต้แย้งความมีผลระหว่างส่วนราชการและเจ้าของปัญหาว่าใช้ได้หรือไม่ เอาไว้ เพื่อลดข้อพิพาทระหว่างรัฐและเอกชน ดังปรากฏในข้อ ๑๒, ๑๓ และ ๑๔ ซึ่งบัญญัติดังต่อไปนี้

ข้อ ๑๒

- ผู้ยื่นคำร้อง อาจอ้างเอกสารดังต่อไปนี้เป็นพยานเพื่อใช้พิสูจน์ข้อเท็จจริงอันทำ
- (๑) เอกสารที่ได้จากการจัดทำทะเบียนประวัติต่าง ๆ ตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร เช่น
- (๑.๑.) เอกสารที่ได้รับจากการสำรวจ ตรวจสอบ และการจดทะเบียนราษฎรชาวเขา (แบบ ท.ร. ช.ข. ๑) เมื่อระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๒ - ๒๕๑๓ หรือ
 - (๑.๒.) เอกสารที่ได้รับจากการจัดทำทะเบียนราษฎรตามโครงการจัดทำเลขประจำตัวประชาชนที่คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติ เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๒๕ หรือ
 - (๑.๓.) เอกสารที่ได้รับจากการการสำรวจข้อมูลประชากรชาวเขาตามโครงการที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติ เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ.๒๕๒๗ ระหว่าง พ.ศ.๒๕๒๘ - ๒๕๓๑ (ทะเบียนสำรวจบัญชีบุคคลในบ้าน) ซึ่งกรมประชาสงเคราะห์และหน่วยงานในสังกัดให้การรับรอง หรือ
 - (๑.๔.) เอกสารที่ได้รับจากการจัดทำทะเบียนประวัติและบัตรประจำตัวบุคคลบนพื้นที่สูง ตามโครงการที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๓๓ ระหว่าง พ.ศ.๒๕๓๓ - ๒๕๓๔ หรือ
 - (๑.๕.) เอกสารที่ได้รับจากการจัดทำทะเบียนบุคคลตามโครงการจัดทำทะเบียนประวัติชุมชนบนพื้นที่สูง ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ หรือ
 - (๑.๖.) เอกสารที่ได้รับจากการจัดทำทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๓) สำหรับคนที่ เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายแต่อยู่ในลักษณะชั่วคราว หรือ เข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง เป็นต้น

คนขาใจหรือมาในในประเทศไทย : ปัญหาสถานะบุคคลตามกฎหมายและแนวคิดในการจัดการ
โดย รศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร
งานเขียนเพื่อเสนอเป็นรายงานการศึกษาเพื่อคณะอนุกรรมการด้านสิทธิและสถานะบุคคลของผู้ไร้สัญชาติ ไทยพลัดถิ่น ผู้อพยพ
และชนพื้นเมือง ตามคำสั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่ ๔๖/๒๕๕๒
และกรมการปกครอง ในการประชุมสัมมนาการแก้ไขปัญหสถานะละสิทธิของบุคคลให้แก่ชนเผ่าชาติไทย
ซึ่งจะจัดขึ้นในวันที่ ๒๗ - ๒๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๓ ณ โรงแรมปรินซ์พาเลซ กทม.

- (๒) เอกสารต่าง ๆ ที่ทางราชการออกให้เพื่อรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมาย เช่น ใบรับแจ้งการเกิด , ใบรับรองการเกิด , สูติบัตร เป็นต้น
- (๓) เอกสารอื่น ๆ ที่มีรายละเอียดสามารถเป็นข้อมูลในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันทำให้ได้รับสัญชาติไทยได้

ข้อ ๑๓

บุคคลผู้ยื่นคำร้อง อาจอ้างบุคคลเป็นพยานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันทำให้ได้รับสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติได้ เช่น

(๑) ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรืออดีตผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในระหว่างที่บุคคลผู้ยื่นคำร้องมีข้อเท็จจริงให้ได้รับสัญชาติไทย

(๒) ผู้นำชุมชน ผู้นำเครือข่ายชุมชน หรือ อดีตคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือชุมชน ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในระหว่างที่บุคคลผู้ยื่นคำร้องมีข้อเท็จจริงให้ได้รับสัญชาติไทย

(๓) เจ้าหน้าที่ของส่วนราชการที่เคยปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ ในระหว่างที่บุคคลผู้ยื่นคำร้องเกิด

(๔) เจ้าหน้าที่ซึ่งทำการศึกษาวิจัยของสถาบันวิจัยชาวเขา หรือหน่วยงานที่มีผลงานทางวิชาการเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ หรือชาติพันธุ์วรรณา เป็นต้น โดยรับรองเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของบุคคลผู้ยื่นคำร้อง

(๕) การรับรองขององค์กรพัฒนาเอกชนที่มีประวัติ และผลงานการทำงานที่บันทึกไว้ชัดเจน ซึ่งทำงานในเขตชุมชนบนพื้นที่สูง

ข้อ ๑๔

บุคคลผู้ยื่นคำร้อง อาจอ้างวัตถุใด ๆ เป็นพยานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันทำให้ได้รับสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติได้

๔. ข้อเสนอแนะ

๔.๑. เห็นควรสร้างความชัดเจนในการบันทึกคนชาติ/มานิในประเทศไทยในทะเบียนราษฎรในสถานะคนสัญชาติไทยตามสิทธิของบุคคลในสถานการณ์ดังกล่าวมีอยู่มาตั้งแต่ดั้งเดิม

๔.๑.๑. ความชัดเจนอาจทำในรูปของหนังสือสั่งการที่มีความละเอียดเชิงตำราตั้งที่ทำในกรณีของมาตรา ๒๓ แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ.๒๕๕๑ โดยยังคงใช้ระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ.๒๕๓๕

๔.๑.๒. หากอำเภอหรือจังหวัดมีความไม่มั่นใจในเรื่องพยานหลักฐานซึ่งอาจมีได้ไม่เท่าบุคคลในเมือง และมีความลำบากใจที่จะใช้ดุลพินิจด้วยตนเอง ก็อาจจะขยาย ระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการพิจารณาการสถานะบุคคลในทะเบียนราษฎรให้แก่บุคคลบนพื้นที่สูง พ.ศ. ๒๕๔๓ ไปใช้แทนระเบียบทั่วไป หรือยกร่างระเบียบใหม่เพื่อการนี้โดยเฉพาะ

๔.๒. เห็นควรมีการทำงานเพื่อ "เสริมประสิทธิภาพของผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการกำหนดสถานะบุคคลตามกฎหมายของคนชาติ/มานิในประเทศไทย"

- ๔.๓. เห็นควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชน และนักวิชาการในการสำรวจและพิสูจน์สถานะบุคคลให้แก่คนชาติไทยในประเทศไทย
- ๔.๔. เห็นควรสำรวจปัญหาคุณภาพชีวิตของคนชาติไทย/มาติในขณะที่ยังประสบความไร้รัฐ และประสานงานให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเข้าให้ความช่วยเหลือ
- ๔.๕. เห็นควรเพิ่มชื่อใน ท.ร.๓๘ ก. หากประเมินว่า การเพิ่มชื่อใน ท.ร.๑๔ จะใช้เวลานานเกิน ๖ เดือน

๕. กรณีศึกษาครอบครัวของนางฝา : ตัวอย่างของคนชาติพันธุ์มาติ (ชาติไทย) ในอำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง¹⁵

ข้อเท็จจริง

ปรากฏตามแบบสอบถามที่บันทึกโดยนายชุมพล โปธิสาร นักวิจัยแห่งสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหิดลว่า นางฝาเป็นบุตรของนายสังหรือที่เรียกกันว่า “เด่าสัง” กับนางบ๊ะ ซึ่งเป็นคนเผ่าชาติไทยหรือมาติซึ่งอาศัยอยู่มาแต่ดั้งเดิมบนภูเขาบรรทัด ซึ่งทอดยาวในภาคใต้ของประเทศไทย บุพการีบอกว่า นางฝาเกิดที่หมู่บ้านควนไม้ดำ ตำบลปะเหลียน อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง แต่ไม่ทราบแน่ชัดว่าเกิดเมื่อไหร่ บิดาเป็นผู้ทำคลอดให้แก่นางฝา ดังนั้น นางฝาจึงไม่มีเอกสารที่ออกโดยรัฐเพื่อรับรองการเกิดของนางฝา

เดิมบิดามารดาของนางฟามีวิถีชีวิตด้วยการหาเผือกหามันและล่าสัตว์เล็กๆ มาเป็นอาหาร ตามแนวทางสืบทอดที่บรรพบุรุษดำเนินมานับร้อยปี และค่อนข้างที่จะตัดขาดจากโลกภายนอก ชาวมาติ (ชาติไทย) กลุ่มนี้เพิ่งเข้ามาติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนบริเวณใกล้เคียง ในระยะเวลาประมาณ ๓๐ – ๔๐ ปีมาแล้ว ซึ่งในระยษะเวลาดังกล่าวนั้น ชนกลุ่มนี้เป็นที่รู้จักและถูกรบกวนค่อนข้างน้อย เนื่องจากความทุรกันดารของเส้นทางและสภาพป่าทึบที่เป็นปัจจัยสำคัญในการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมภายนอก

ข้อมูลจากแบบสอบถามดังกล่าวระบุว่า นางฝาเป็นบุตรคนที่ ๓ ในจำนวนพี่น้องทั้งหมดซึ่งมี ๗ คน และเมื่อ พ.ศ.๒๕๒๙ นางฝาอยู่กินฉันสามีภริยากับนายประดิษฐ์ หรือ “นายดำ” ปักษี โดยมีได้จดทะเบียนสมรสตามกฎหมายกัน

ปรากฏตามทะเบียนบ้านคนอยู่ถาวร (ท.ร.๑๔) ตามกฎหมายการทะเบียนราษฎรไทยที่ออกโดยอำเภอยานตาขาว จังหวัดตรังว่า นายประดิษฐ์ ปักษี เป็นคนสัญชาติไทย

เดิมนายดำเป็นพรานปลาล่าสัตว์ และได้มาพบกับชาวมาติ (ชาติไทย) กลุ่มของนายสัง บิดาของนางฝา ณ ท่งหย้าคา หมู่ ๒ ตำบลปะเหลียน อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง ในปัจจุบัน ครอบครัวของนายประดิษฐ์ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อันได้แก่ ทำสวนยางพารา หางของป่า

นายประดิษฐ์และนางฟามีบุตรรวมกันทั้งหมด ๙ คน ดังนี้ (๑) นายศักดิ์ ปักษี ซึ่งเกิดเมื่อ พ.ศ.๒๕๒๙ (๒) นางวรรณดี ปักษี ซึ่งเกิดเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๑ (๓) นางสาวราตรี ปักษี ซึ่งเกิดเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๒ (๔) นางสาวอำพัน ปักษี ซึ่งเกิดเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๕ (๕) นายวัฒนา ปักษี ซึ่งเกิดเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๖ (๖) นางสาวจันทิมา ปักษี ซึ่งเกิดเมื่อ

¹⁵ <http://gotoknow.org/blog/archanwell-and-bkklegalclinic/342932>

http://www.archanwell.org/autopage/show_page.php?t=1&s_id=508&d_id=507&page=1

พ.ศ.๒๕๓๗ (๗) ด.ญ.สาวิตรี ปักษี ซึ่งเกิดเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๙ (๘) ด.ช.ธวัชชัย ปักษี ซึ่งเกิดเมื่อ พ.ศ.๒๕๔๐ และ (๙) ด.ญ.ไพลิน ปักษี ซึ่งเกิดเมื่อ พ.ศ.๒๕๔๑

ในปัจจุบัน ครอบครัวของนายประดิษฐ์และนางผาทั้งหมดอาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่ ๔๐๑ หมู่ ๒ คานไม้ดำ ตำบลปะเหลียน อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

แบบสอบถามของนายชุมพลระบุอีกว่า บุตร ๔ คนหลังยังประสบปัญหาความไร้รัฐเพราะไม่ได้รับการแจ้งเกิดในทะเบียนราษฎรแต่อย่างใด เฉพาะแต่บุตร ๕ คนแรก ของนางผาและนายประดิษฐ์ได้รับการแจ้งเกิดและการเพิ่มชื่อในสถานะ “คนสัญชาติไทย” ในทะเบียนบ้านประเภทคนอยู่ถาวร (ท.ร.๑๔) ตามกฎหมายการทะเบียนราษฎรไทยเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๖ ด้วยความช่วยเหลือของอาจารย์สุรินทร์ ภูซจร

ในส่วนของนางผานั้น แบบสอบถามของนายชุมพลระบุว่า ไม่สามารถหาผู้ที่สามารถเป็นพยานรับรองการเกิดได้ เนื่องจากนางผาเกิดอยู่ในป่า และ “เด่าสัง” บิดาผู้ทำคลอดได้เสียชีวิตแล้ว ซึ่งเด่าสังและนางบ๊ะ บุพการีทั้งสองของนางผาก็ประสบความไร้สถานะตามกฎหมายการทะเบียนราษฎรเช่นกัน อย่างไรก็ตาม มีบุคคลหลายคนที่อาจเป็นพยานบุคคลที่น่าเชื่อถือได้สำหรับการอาศัยอยู่ในประเทศไทยของนางผาและนางบ๊ะ ตลอดจนชาวมานิก (ชาวกู) กลุ่มของนางผา

หมายเหตุ

๑. องค์กรและหน่วยงานและนักวิชาการส่วนต่างๆ ที่เคยให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนชาติพันธุ์มานิก (ชาวกู) ของนางผา ปักษี ก็คือ นางสาวสมปอง เอ็งฉ้วน โรงพยาบาลทุ่งหว้า อ. ทุ่งหว้า จ. สตูล (๒) นายจรรยา ทศกุล นักวิชาการอิสระ ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาลง (๓) นายมานพ ช่วยอินทร์ ผู้ประสานงาน ศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตรัง (๔) นายพิเชษฐ์ ปิ่นเมฆ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ หน่วยพิทักษ์ป่าภูผาเพชร ตำบลปาล์มพัฒนา อ. มะนัง จ. สตูล (๕) ศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพัทลุง (๖) กศน. ทุ่งหว้า จังหวัดสตูล (๗) โรงพยาบาลตรัง (๘) อาจารย์เทียนชัย พิสิทธาดา ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านช่องไทร ตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล (๙) อาจารย์เสริม มาศรีวิวัฒน์ วิทยาลัยนิตยารัฐชนูปถัมภ์ (๑๐) อำเภอตะโหนด จังหวัดพัทลุง (๑๑) อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง (๑๒) อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง (๑๓) อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง (๑๔) อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล (๑๕) อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล (๑๖) อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล และ (๑๗) อำเภอกวนโดน จังหวัดสตูล
๒. ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๒ ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤตสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับ โครงการบางกอกคลินิกเพื่อให้คำปรึกษาด้านกฎหมายด้านสิทธิและสถานะบุคคล คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดทำโครงการจัดการปัญหาสถานะบุคคลตามกฎหมายไทยกรณีกลุ่มชาติพันธุ์มานิก (ชาวกู) ในพื้นที่ จ. ตรัง สตูล อันจะนำไปสู่การจัดการปัญหาความไร้รัฐไร้สัญชาติของชนเผ่าพื้นเมืองกลุ่มนี้ ตลอดจนการจัดการสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานทั้งในขณะที่ยังไร้สถานะบุคคลตามกฎหมายและต่อไปแม้มีสถานะบุคคลที่ชอบด้วยกฎหมายที่เหมาะสมแล้ว
๓. เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๓ คณะอนุกรรมการด้านสิทธิและสถานะบุคคลของผู้ไร้สัญชาติ คนไทยพลัดถิ่น ผู้อพยพ และชนพื้นเมือง ซึ่งมีคุณหมอนิรันดร์ พิทักษ์วัชระ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นประธาน ก็รับแล้วที่จะเข้ามาเป็นพื้นที่การผลักดันงานด้านกฎหมายและนโยบายสำหรับการจัดการปัญหาให้แก่กลุ่มคนชาติพันธุ์มานิก (ชาวกู) ของนางผา ปักษี

คนชาวกูหรือมานิกในประเทศไทย : ปัญหาสถานะบุคคลตามกฎหมายและแนวคิดในการจัดการ
โดย รศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร
งานเขียนเพื่อเสนอเป็นรายงานการศึกษาเพื่อคณะอนุกรรมการด้านสิทธิและสถานะบุคคลของผู้ไร้สัญชาติ ไทยพลัดถิ่น ผู้อพยพ
และชนพื้นเมือง ตามคำสั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่ ๔๖/๒๕๕๒
และกรรมการปกครอง ในการประชุมสมัชชาการแก้ไขปัญหาละเลยสิทธิของบุคคลให้แก่ชนเผ่าชาวกู
ซึ่งจะจัดขึ้นในวันที่ ๒๗ - ๒๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๓ ณ โรงแรมปรินซ์พาเลซ กทม.

ภาคผนวก

ระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ. ๒๕๓๕

ตอนที่ ๓ ทะเบียนคนเกิด

ข้อ ๕๒ การรับแจ้งว่า คนมีสัญชาติไทยเกิดในบ้าน

เมื่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นได้รับแจ้งว่า คนมีสัญชาติไทยเกิดในบ้านให้ดำเนินการดังนี้

- (๑) เรียกสำเนาทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้านและบัตรประจำตัวของผู้แจ้ง หรือบัตรประจำตัวบิดามารดา (ถ้ามี) หนังสือรับรองการเกิด (ถ้ามี) แล้วตรวจสอบกับทะเบียนบ้าน
- (๒) ลงรายการในสูติบัตร ทั้ง ๓ ตอน
- (๓) เพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านและสำเนาทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้าน
- (๔) มอบสูติบัตร ตอนที่ ๑ และหลักฐานประกอบการแจ้งคืนให้ผู้แจ้ง
- (๕) สูติบัตร ตอนที่ ๒ รายงานตามระเบียบที่กำหนดในข้อ ๑๓๒ (๑)
- (๖) สูติบัตร ตอนที่ ๓ ส่งหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่
กรณีแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งผู้ซึ่งผู้อำนวยการทะเบียนกลางกำหนดให้ดำเนินการ ดังนี้

- (๑) รับแจ้งตามแบบพิมพ์ที่กำหนดในข้อ ๑๓๔ (๓)
- (๒) ดำเนินการตามวรรคหนึ่ง (๑)
- (๓) รวบรวมหลักฐานส่งให้นายทะเบียนอำเภอดำเนินการต่อไป
- (๔) นายทะเบียนอำเภอดำเนินการตามวรรคหนึ่ง (๒)-(๖)

ข้อ ๕๔ การรับแจ้งว่าคนมีสัญชาติไทยเกิดนอกบ้าน

เมื่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นได้รับแจ้งว่าคนมีสัญชาติไทยเกิดนอกบ้าน ให้ดำเนินการดังนี้

- (๑) เรียกบัตรประจำตัวของผู้แจ้ง บัตรประจำตัวของบิดามารดา (ถ้ามี)
- (๒) ลงรายการในสูติบัตร ทั้ง ๓ ตอน
- (๓) เพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านกลางของสำนักทะเบียน
- (๔) มอบสูติบัตร ตอนที่ ๑ และหลักฐานประกอบการแจ้งคืนให้ผู้แจ้ง
- (๕) สูติบัตร ตอนที่ ๒ รายงานตามระเบียบที่กำหนดในข้อ ๑๓๒ (๑)
- (๖) สูติบัตร ตอนที่ ๓ ส่งหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่
- (๗) แนะนำให้ผู้แจ้งดำเนินการแจ้งการย้ายที่อยู่คนเกิดใหม่ไปยังภูมิลำเนาที่อยู่อาศัยต่อไป

กรณีแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งผู้ซึ่งผู้อำนวยการทะเบียนกลางกำหนดให้ดำเนินการดังนี้

- (๑) รับแจ้งตามแบบพิมพ์ที่กำหนดในข้อ ๑๓๔ (๓)
- (๒) ดำเนินการตามวรรคหนึ่ง (๑)
- (๓) รวบรวมหลักฐานส่งให้นายทะเบียนอำเภอดำเนินการต่อไป
- (๔) นายทะเบียนอำเภอดำเนินการตามวรรคหนึ่ง (๒)-(๗)

คนชาติไทยหรือมาชในประเทศไทย : ปัญหาสถานะบุคคลตามกฎหมายและแนวคิดในการจัดการ
โดย รศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร

งานเขียนเพื่อเสนอเป็นรายงานการศึกษาเพื่อคณะอนุกรรมการด้านสิทธิและสถานะบุคคลของผู้ไร้สัญชาติ ไทยพลัดถิ่น ผู้อพยพ
และชนพื้นเมือง ตามคำสั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่ ๔๖/๒๕๕๒
และกรมการปกครอง ในการประชุมสัมมนาการแก้ไขปัญหาสถานะสิทธิของบุคคลให้แก่ชนเผ่าชาติไทย
ซึ่งจะจัดขึ้นในวันที่ ๒๗ - ๒๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๓ ณ โรงแรมปรินซ์พาเลซ กทม.

ข้อ ๕๗ การรับแจ้งการแจ้งเกิดเกินกำหนดของคณีสัญชาติไทย

เมื่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นได้รับแจ้งการแจ้งเกิดเกินกำหนด¹⁶ของคณีสัญชาติไทย ให้ดำเนินการดังนี้

- (๑) เปรียบเทียบคดีความผิด
- (๒) ตรวจสอบหลักฐานของผู้แจ้ง สำเนาทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้าน บัตรประจำตัวบิดามารดา (ถ้ามี) หนังสือรับรองการเกิด (ถ้ามี)
- (๓) สอบสวนผู้แจ้ง บิดา มารดา ให้ทราบสาเหตุที่ไม่แจ้งการเกิดภายในกำหนด กรณีบิดาหรือมารดาไม่อาจมาให้ถ้อยคำในการสอบสวนได้ไม่ว่าจะด้วยกรณีใด ให้นายทะเบียนบันทึกถึงสาเหตุดังกล่าวด้วย
- (๔) รวบรวมหลักฐานและเลขคดีพร้อมด้วยความเห็นของนายทะเบียนเสนอนายอำเภอท้องถิ่นที่พิจารณา
- (๕) เมื่อนายอำเภอพิจารณาอนุมัติแล้ว ให้นายทะเบียนดำเนินการตามระเบียบว่าด้วยการรับแจ้งการเกิดตามข้อ ๕๒ หรือข้อ ๕๔ แล้วแต่กรณี

ส่วนที่ ๔ การควบคุมทะเบียนราษฎร

ตอนที่ ๑ การเพิ่มชื่อและรายการบุคคลเข้าในทะเบียนบ้าน

ข้อ ๙๓

คณีสัญชาติไทยไม่มีชื่อและรายการบุคคลอยู่ในทะเบียนบ้าน (ท.ร.๑๔) เพราะตกสำรวจตรวจสอบทะเบียนราษฎร พ.ศ. ๒๕๙๙ มีความประสงค์จะขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน (ท.ร. ๑๔) ให้ยื่นคำร้องตามแบบพิมพ์ที่กำหนดต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นแห่งท้องที่ที่ผู้ร้องมีภูมิลำเนาอยู่ในปัจจุบัน

เมื่อนายทะเบียนได้รับคำร้องแล้วให้ดำเนินการดังนี้

- (๑) สอบสวนผู้ร้อง เจ้าบ้านและบุคคลที่น่าเชื่อถือและหลักฐานอื่นเพิ่มเติม (ถ้ามี)
- (๒) ให้ตรวจสอบไปยังสำนักทะเบียนกลางว่าผู้ร้องมีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้านแห่งอื่นหรือไม่
- (๓) รวบรวมหลักฐานทั้งหมดพร้อมความเห็นเสนอไปยังนายอำเภอแห่งท้องที่
- (๔) เมื่อนายอำเภอพิจารณาอนุมัติแล้ว ให้นายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นดำเนินการเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านและสำเนาทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้าน พร้อมทั้งหมายเหตุในช่องย้ายเข้ามาจากว่า "คำร้อง

¹⁶ "กำหนดเวลาให้มีการแจ้งเกิด" กำหนดโดย มาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. ๒๕๓๔ บัญญัติว่า "เมื่อมีคนเกิดให้แจ้งการเกิดดังต่อไปนี้ (๑) คนเกิดในบ้าน ให้เจ้าบ้านหรือบิดาหรือมารดาแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่มีคนเกิดในบ้านภายในสิบห้าวันนับแต่วันเกิด (๒) คนเกิดนอกบ้าน ให้บิดาหรือมารดาแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่มีคนเกิดนอกบ้านหรือแห่งท้องที่ที่จะพึงแจ้งได้ ภายในสิบห้าวันนับแต่วันเกิด ในกรณีเจ้าบ้านไม่อาจแจ้งได้ตามกำหนดให้แจ้งภายหลังได้ แต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันเกิด การแจ้งตาม (๑) และ (๒) ให้แจ้งตามแบบพิมพ์ที่ผู้อำนวยการทะเบียนกลางกำหนด พร้อมทั้งแจ้งชื่อคนเกิดด้วย

- ที่... ลงวันที่... หรือหนังสือที่...ลงวันที่ ...” แล้วแต่กรณี แล้วให้นายทะเบียนลงลายมือชื่อและวันเดือนปีกำกับไว้
- (๕) กำหนดเลขประจำตัวประชาชนให้แก่ผู้ได้รับอนุมัติให้เพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านตามแบบพิมพ์ที่กำหนดในข้อ ๑๓๔ (๒๒)
- (๖) รายงานตามระเบียบที่กำหนดในข้อ ๑๓๒ (๕)

ข้อ ๙๗

บุคคลอ้างว่าเป็นคนมีสัญชาติไทยขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน (ท.ร. ๑๔) โดยไม่มีหลักฐานเอกสารมาแสดง ให้เจ้าบ้านหรือผู้ขอเพิ่มชื่อยื่นคำร้องตามแบบพิมพ์ที่กำหนดต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นแห่งท้องที่ที่ผู้ขอเพิ่มชื่อมีภูมิลำเนาในปัจจุบัน เมื่อนายทะเบียนได้รับคำร้องแล้วให้ดำเนินการดังนี้

- (๑) สอบสวนเจ้าบ้าน ผู้ขอเพิ่มชื่อ บิดามารดาหรือญาติพี่น้อง (ถ้ามี) หรือบุคคลที่น่าเชื่อถือประกอบการพิจารณา
- (๒) ให้ตรวจสอบไปยังสำนักทะเบียนกลางว่าบุคคลที่ขอเพิ่มชื่อมีชื่อและรายการบุคคลอยู่ในทะเบียนบ้านแห่งอื่นใดหรือไม่
- (๓) รวบรวมหลักฐานทั้งหมดพร้อมความเห็นเสนอไปยังนายอำเภอแห่งท้องที่
- (๔) เมื่อนายอำเภอพิจารณาอนุมัติแล้ว ให้นายทะเบียนดำเนินการเพิ่มชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้านและสำเนาทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้าน พร้อมทั้งหมายเหตุในช่องย้ายเข้ามาจากว่า “คำร้องที่... ลงวันที่... หรือหนังสือ... ลงวันที่...” แล้วแต่กรณี แล้วให้นายทะเบียนลงลายมือชื่อและวันเดือนปีกำกับไว้
- (๕) กำหนดเลขประจำตัวประชาชนให้แก่ผู้ได้รับอนุมัติให้เพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านตามแบบพิมพ์ที่กำหนดในข้อ ๑๓๔ (๒๒)
- (๖) รายงานตามระเบียบที่กำหนดในข้อ ๑๓๒ (๕)